

Máshogy tekinteni a testre

Beszélgetés Izer Jankával

BARÁTH TIBOR: Mindenekelőtt arra kell, hogy kérjelek, mutatkozz be olvasóinknak.

IZER JANKA: Mindig el szoktam mondani, hogy Pannonhalmán nőttem fel, számomra ez mindennek az alapja. A Pázmány Péter Katolikus Egyetemen magyar-történelem tanári szakon végeztem. 2018 óta publikálok különböző folyóiratokban, az első kötetem 2020-ban jelent meg. Néha kitérek arra is, hogy majdnem másfél évtizede vezetek naplót, általában ez az első szűrő, ha valami nem a naplómba való vagy másokkal történt, vagy nagyobb nyilvánosság előtt szeretnék beszélni róla, azt írom meg később a novelláimban. Az első kötetemben ezt a naplóformát tudatosan kerültem el, mert hiába van nagy gyakorlatom, szépirodalmi szövegben nehéz ezt jól megcsinálni. De a készülő regényemben az egyik elbeszélői szöveg már naplóformában íródik.

- Akkor ugorjunk is az utolsó kérdésemre: egy regényen dolgozol most?

- Igen, nem szeretnék túl sokat elárulni az elképzeléseimről, csupán annyit, hogy egy öngyilkosságot követő gyászfeldolgozást kísér nyomon a történet. Nem az öngyilkosságra akarom kihegyezni a művet, inkább azt mutatnám meg, hogy a sokféle kudarc és a jövőtlenség hogyan sodorja az embert ilyen döntésekbe.

- Most hogy az olvasókat említetted, meg kell kérdeznem, te milyennek érezted a bemutatkozó kötet fogadtatását? Én úgy vettem észre, csendesen szivárogtál be az irodalmi életbe.

- Az első kötetnél általában azt hiszi az ember, hogy amikor megjelenik, mindenki olvassa majd, és ünnepelni fogja őt a világ. Nekem nem voltak ilyen illúzióim. Nem vártam komoly visszajelzéseket, ennek ellenére több kritikát írtak róla, volt számos bemutatója, kaptam két debüt díjat, és meghívtak a KMI 12 tagjai közé, sőt a kötetbeli *Tihanyi ekhó* című írásom benne lesz *Az év novellái* legfrissebb válogatásában. Én ezeket nagyon nagy dolgoknak tartom, és végtelenül hálás is vagyok érte. Meglepően sokan olvasták egyébként, és majdnem mindenhol be lehet szerezni. Szerintem ez elég pazar.

– Na, meg veled indul a Hangpróba...

– Pláne!

– Talán arra is érdemes kitérni, hogy te milyen irodalmi kontextusba illesztenéd bele a köteted, mert többféle hagyományba besorolható, és különböző művekkel párbeszédbe is lép. Erre se a kritikusaid, se az interjúk nem tértek ki, sőt a tanulmányíróid is csak elvőte érinti.

– A női témát tekintve a fő inspirációm *Az üvegbura* című regény volt, nagyon sok novella született úgy, hogy a fejemben pörögtek Plath gondolatai. Konkrétumokat rajta kívül nehéz említenem. Ez a téma nagyon érdekelt, így mindent elolvastam, cikkeket, szakkönyveket, színdarabokat néztem, például a Vígszínházban futó *A Pentheszileia Programot* (Kincses Réka alkotása) külön is kiemel-ném. Akit még mondani szoktam, bár nem női író, az William Wharton és a *Madárka* című regénye. Én abba a szövegbe teljesen beleszerettem, minden évben újraolvasom, ő csinálta meg mintaszerűen azt, hogyan lehet két narrátori szöveget egyre jobban egymásba játszani.

– Én még Kosztolányi felől olvastam ezt az elbeszélői technikát.

– Persze, hát Kosztolányiba is szerelmes vagyok, és ha már itt tartunk, a klasz-szikusok közül akkor a *Psyché*, *A funtinelli boszorkány* és az *Iszony* is az előképek között van.

– Ezek a klasszikus művek talán közelebb is állnak az Ezért nem alszom náladhoz, mint a kortársaink, mert te a női test színrevitelét, meg a női problémákat szolidan és visszafogottan jeleníted meg. Minden a kapcsolatok és a szexuális viszonyok körül forog, de a szenvedélynek nyoma sincs, sőt a női testet is takaró fedi, vagy ellepi egy kád víz... Ezeket miért vontad ki az ábrázolás tárgyai közül?

– Szándékos volt az elhallgatás, a nő testi valója helyett inkább a benne le-játszódó lelki folyamatokat akartam színre vinni. Egyrészt azért, mert nehéz a szenvedélyről és a testi szerelemről úgy írni, hogy ne legyen se giccses, se közönséges. Másrészt ezeket sokkal komplexebbnek, időn kívülinek tartom, például a szexuális aktus szerintem nem függ az előzményektől, sem attól, mi következik utána. A létezés egy olyan szituációja, ami a teremtéshez kapcsoló-dik, ezért megfoghatatlan és emberen túli. Később szeretnék az ilyen egyszerű, természetesnek tűnő, mégis emberfeletti pillanatokról írni, de egyelőre még nem érzem magam elég felkészültnek.

A testtel kapcsolatban sokféle problémát látok még, ami nem fért bele ebbe a kötetbe. Szerintem az emberi test önmagában szép. Sőt gyönyörű, de nehéz megfogalmazni közelebbről, mert könnyedén kapcsolunk perverzió-kat ahhoz, ha egy meztelen testet bámulunk, vagy róla olvasunk. Nézd meg a görög szobrokat: eredendően bennük van a létezők szépsége, mint egy virág-ban vagy fában, de korunkban nem lehet így nézni egy testet. Ez engem nagyon bosszant. Hiszen mennyivel gazdagabb lehetne a világ, ha képesek lennénk a maga szépségében érzékelni. Hú, bocsi, nagyon elmentem a filo-zófia felé?

– Dehogy, sőt, egy rugóra jár az agyunk! Hasonló okokból veszítem el a lelkesedésem, ha egy-egy írónk csak tárgyként vagy eszközként tudja ábrázolni a női testet. Nem is a férfitekintet zavar, hanem a kiüresedettség, ami a háttérükben van, mintha szürke hályog lenne a görögök szemén.

– Pont ezért nincs (leírt) teste a főhőseim többségének, mert ha megemlíted a combját, hasát, vállát, nem tudod elkerülni, hogy bekapcsolj egy olyan olvasatot, ami a „kihívó helyzet” felől közelít. Talán Thomas Mann tudta ezt utoljára jól megcsinálni.

– Ne legyünk igazságtalanok, Roland Barthes egyik legélesebb meglátása az volt, hogy ahol a ruha szétnyílik, ahol szabaddá válik a bőrfelület, az mindig felkorbácsolja a szenvedélyeket, annak mindig van erotikus töltete, szóval ez bizonyos fokig az emberi természet része. A „görög tekintetben” is benne kell lennie.

– Igen, ezt nem vitatom, de pont ezért nehéz egy írónak úgy megjeleníteni a testet, hogy ne hívja elő a befogadóban ezt az érzést. Nekem legalábbis céлом lenne, mert őszintén csodálom az ember fizikai létét. Az sem véletlen, hogy a görögök ennyire testcentrikusak voltak, mert ők még el tudtak vonatkoztatni ettől, perverziók nélkül láttak. Még sokat kell tanulnom ahhoz, hogy úgy írhasak erről, hogy az olvasóban ketté váljon a test és a szexualitás. Úgy kéne beszélni az emberi testről, ahogy a görögök megfaragták őket, ahogy azokat szobrokba zárták.

– Ez mondjuk nem az első kötet dolga, komoly tapasztalat és gyakorlottság nélkül lehetetlen ezt jól kivitelezni. Legalábbis kevesen tudják akár több kötet után is „görögül” ábrázolni a testeket.

– Sokat számít itt az írói alázat. Első kötet után ne higgyük azt, hogy profivá váltunk. Legyen meg az igény bennünk, hogy fejlődjünk, ismerjük fel a hiányosságaink, és ne írjunk olyanokat, amihez még nem nőttünk fel.

– Ezért nem fordultál a regényforma felé az első kötetben, vagy a novella-novellafüzér volt az eredeti elképzelés?

– Ha regénynek szántam volna valamilyen szinten, akkor más sorrendben rendeztem volna az írásokat kötetbe, jobban kidomborítottam volna az első és utolsó novella közti ívet. Titokban mindig füzérnek gondoltam, de azért háritom el ezt azóta, mert rengeteg olvasóm referenciálisan kezdte kezelni az írásaimat. Nem azért zavar ez, mert velem mossák össze a helyzeteket, hanem azért, mert pont ettől óvom magam – vagyis ne a saját életemet teregessem ki, hanem valami több legyen a szövegeimben – nagyon szigorúan azzal, hogy a naplómmal megszűröm a történeteim. Nem az a céлом, hogy rólam olvassatok vagy engem ismerjetekek meg, hanem olyan dolgokat írjak le, ami az emberek többségének ismerős, aktuális lehet. Olyan témák, amikről társadalmi szinten kellene beszélni, de a referenciális megközelítés lenyomja ezeket egy személyi szintre. Nem én vagyok az érdekes, hanem a témáim.

– Az egyes szám első személyű elbeszélő, főként hogy egy fiatal lánnyal azonosítható, nem véletlenül válthat ki referenciális befogadást, felteszem többek érdeklődését felkelti

Így a szexuális aktusok gyakori megjelenítése – de miért e körül forog a cselekmény jelentős része a te olvasatodban?

– Részben azért, mert a gimnáziumi évektől a huszonéves kor elejéig a párkapcsolat- és karrierkeresés áll az élet középpontjában. Emellett azért, mert korunk aktuális kérdése, hogyan kell érzelmileg éretten viselkedni. Kevesen olyan szerencsések, hogy otthonról érzelmi érettséggel távozhatnak, és ez olyan új téma, amiről ritkán olvashatunk, ritkán beszélünk.

– Akkor valamennyire jól sejtettem, hogy a szereplőid generációs hovatarozásában van a kulcs.

– A kötet írásakor éppen kilépőben voltam ebből a „korszakból”, magamon és a környezetemen is azt vettem észre, hogy a kötetben megfogalmazódó kérdések nagyon meghatározók voltak, és sok esetben lezáratlanok, megválaszolatlanok maradtak, pont azért, mert nem kerültek a felszínre. Sok fiatal olvasóm jött a dedikálásokra, és nagyon örültem, hogy szerették és segít nekik.

– Ezzel találtál egy szürke zónát, úgy értem olyan korosztályt céloztál meg, akiknek kevesen írnak, a tinédzsereknek írottak már nem, a felnőtt szépirodalom még nem nekik szól.

– Előre nem gondoltam ebbe bele, csak a tapasztaltak döbentettek rá, hogy jó korban és a legjobb célközönségnek írtam a kötetet. Jó korban, mert nyitottabb a világ, rengeteg ösztöndíj van, nagyon sok képzés, egymást érik a könyvbemutatók. Rengeteg segítséget és lehetőséget kap egy pályakezdő méghozzá úgy, hogy nyíltan és komolyan lehet súlyos témákról beszélni, mint amilyen az abúzus vagy a halálfélelem, gyász. És az olvasók szintén szívesen vesznek a kezükbe ilyen műveket, nem rettennek el a komolyságtól. Most épp van súlya a dolgoknak.

– Az általad megteremtett karakterben mit szeretsz a legjobban?

– Hát, kiderült, hogy humoros a szövegem, és így ő is. Ez tetszik. Jó tulajdonsága, hogy egyszerre tudja félvállról és halálosan komolyan venni a dolgokat, ráadásul tudatosan dönt. És ha kimondja, ha nem, mindig őszinte.

– Tanultál is tőle valamit – visszahatott-e rád a saját szöveged?

– Nagyon is! Az volt a legelképesztőbb az egészben, hogy befejeztem a kötetet, és éreztem, le kell zárnom a témát, nem akarok hasonlókat átélni, nem akarok újra erről írni, ha most önsorsrontó helyzetbe kerülnék, már látnám, hogyan kell abból mihamarabb kikerülni. Mindig elgondolkodtam egy-egy jelenet közben, volt-e hasonló epizód az életemben, így írás alatt folytonos felülvizsgálat zajlott. Azzal a különbséggel, hogy most már látni vélem az összefüggéseket. Ezért sem szeretem olvasni; olyan lelki stádiumokat mutat be, amiken én már nagyon igyekszem túl lenni.

– A férfialakok kissé felszínesen jelennek meg, inkább a hozzáállásukra vagy a magatartásukra fordítod a figyelmet. Szándékosan nem jelennek meg sokkal komplexebb figuraként?

– Nem akartam férfiakat mélyen ábrázolni, inkább egy-egy szóval, mert a helyzetekre és kiélezett szituációkra próbáltam fókuszálni. Ezekben mindig

csak a személyiség töredékei jelennek meg: ha a helyzet úgy kívánja macsós, máskor talán teljesen korrekt; szóval tudatosan törekedtem arra, hogy ne közvetlenül férfiakat ábrázoljak, hanem csak attitűdöket. Erős hajlamom van a pszichológiai elemzésekre, remélem, hogy hitelesen adtam vissza a gondolkodásukat, de nem volt célom, hogy könnyen kategorizálhatók legyenek. Meg azt hiszem, ehhez is komolyabb írástechnikai gyakorlatra és tapasztalatra van szükség. De rajta vagyok az ügyön.

– Azt hiszem, jól működtetted a férfias lélekrészed, már amennyire a kötetben erre szükség volt. Most érdemes újra elolvasnom az itt közölt novellád ilyen szempontból is, szóval köszönöm az interjút!

Baráth Tibor

Majoros Áron Zsolt: Boxer (2018, acél, 100×25×20 cm)

BARÁTH TIBOR (1996) irodalomkritikus, doktorandusz.